

Het corona virus en nepnieuws Karel van Wolferen

0:00 Het is voor een heleboel mensen moeilijk om over iets anders te praten dan over de situatie waarin we vrij onverwachts terecht zijn gekomen. Voor mij ook. Voor mij persoonlijk is het niet een bijzonder grote last. Ik doe mijn werk sowiso altijd thuis en voornamelijk in mijn eentje. Maar als ik even een stap terug neem en kijk naar de dramatische inperking van burgervrijheden, de meest drastische die we sinds het einde van de tweede wereldoorlog en de bezetting meemaken, dan heeft het voor mij wel iets angstaanjagends. Er gebeurt ook heel veel om het virus heen van politiek en economisch belang, allerlei ontwikkelingen die misschien, of waarschijnlijk, niet meer kunnen worden teruggedraaid. Het is al een gemeenplaats geworden in de media dat dit virus en de maatregelen die het heeft teweeggebracht ons leven kunnen gaan veranderen op een manier die we nooit hadden verwacht. Kees van der Pijl en ik hebben samen daarover al een Weltschmerz conversatie opgenomen op 11 maart, toen nog erg veel onduidelijk was, en wij hopen misschien volgende week daarop een vervolg te geven, nu we een stuk meer te weten zijn gekomen. Ik wil het vandaag dan ook niet in het bijzonder hebben over de huidige pandemie, maar wel over iets dat ermee te maken gaat krijgen. Iets wat kolossale macht vertegenwoordigt. Dat is de notie van nepnieuws.

1:45 Het is een vrij recent begrip. Voor zover ik kan nagaan werd het geïntroduceerd tijdens de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2016. Maar het is sindsdien vaak gebruikt als synoniem voor desinformatie die systematisch zou worden verspreid in het Westen door ons vijandig gezinde machten, vooral door vermeende Russische trolls, waarvan in Amerika werd gezegd dat ze de verkiezingen van Donald Trump mogelijk hadden gemaakt, en later ook in Nederland werden aangewezen als bronnen van opzettelijke verwarring, verdeeldheid en politieke instabiliteit op ons continent. Wat is dat nepnieuws en waar komt het vandaan? Ik kan u verzekeren dat heel weinig afkomstig is van Rusland. Wat de Russen vooral doen, in mijn waarneming, is herhalen wat eerder op westerse websites, voornamelijk Amerikaanse websites, is gepubliceerd over ontdekkingen en interpretaties van politieke en economische ontwikkelingen die helemaal niet, of bijna niet, in de reguliere media te vinden zijn, of sterk afwijken van wat een soort officieel verhaal is geworden aangaande de wereld waarin we leven. De Russen zullen er bij gelegenheid een steentje aan bijdragen, maar ze zijn niet opvallend dat steentje. Wanneer ik praktisch elke dag minstens een half dozijn websites na ga waarin ik vertrouwen heb gekregen, vertrouwen gebaseerd op hun track

record, van hoe vaak ze blijken het bij het rechte eind te hebben gehad en hoe de dingen kloppen wanneer vergeleken met eerdere ervaringen en opgedane kennis, op dezelfde manier eigenlijk van hoe ik vroeger, toen ik nog actief deel nam aan de dagbladjournalistiek, de verslaggeving van mijn collega's beoordeelde; deze websites, een soort van ondergrondse, ook wel samizdat genoemd, naar het woordje dat gebruikt werd door de Russen die via geseroxde verhalen en uitleg, de officiële censuur ontweken, deze websites begonnen een belangrijke functie te vervullen in het begin van deze eeuw door de onbetrouwbaarheid van de toenmalige Amerikaanse regering. Die regering stuurde een stuk meer dan andere, voorgaande regeringen, leugens de wereld in met vergaande gevolgen voor onze wereld.

4:27 Er is sindsdien iets onverwachts, iets verbazingwekkends en iets verschrikkelijks gebeurd met de manier waarop wij geacht worden gezamenlijk naar de wereld te kijken. In het atlantische bekken, aan weerszijde van de atlantische oceaan, is een consensus ontstaan over een politieke werkelijkheid die in hoge mate berust op verzinsels. Het is een officiële werkelijkheid geworden, een die geen twijfel toestaat, althans niet in het openbaar. Een kritische kijk op gevestigde officiële verhalen die je dagelijks tegenkomt in de reguliere media, komt met het risico dat je als complotdenker wordt weggezet. Een gewoonte waarvan ik in mijn vorige column, nummer drie, de oorsprong heb belicht. De journalistiek van de gevestigde reguliere media heeft hierdoor een dramatische gedaanteverwisseling ondergaan. Laat me daar een recent voorbeeld van geven. Niemand zal ontkennen dat de ramp van de MH17 en alles wat daar omheen is gekomen aan controverse, een centraal journalistiek gegeven is voor Nederland. Vorig jaar oktober, als ik me niet vergis was het de 23e, was ik aanwezig in het journalistencentrum Nieuwspoort in Den Haag, waar een documentaire werd vertoond met een reconstructie van een aantal aspecten van MH17 en met opnamen van ooggetuigen zowel als analyses van maleisische specialisten. Een en ander was niet eerder in Nederland vertoond. Geen enkele journalist was komen opdagen. Er kwam wel iemand naar de ingang van de zaal die zich introduceerde als een verslaggever van het NRC handelsblad, maar die wilde de zaal niet in en had alleen maar één vraag: was er misschien ook een tweede-kamer politicus in de zaal aanwezig. Wat voor functie had deze persoon van het NRC die avond. Toen ik in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw vanuit Oost-Azië verslaggeving verzorgde voor deze krant, draaide ik op bezoeken aan Nederland soms voor een week of wat mee op de redactie en ik weet zeker dat mijn toenmalige collega's de mogelijkheid voor het bijwonen van een documentaire over een onderwerp waarvoor zij verantwoordelijk waren, niet zomaar voorbij zouden laten gaan.

Maar in het tijdperk waarin we nu verkeren, liggen de zaken anders. Wat de onderzoekscommissie, onder nederlandse leiding, en de nederlandse regering over MH17 zeggen, moet genoeg zijn. Het is niet de taak van de krant om daar missers in te ontdekken of iets belangrijks aan toe te voegen. Toen die man aan de deur kwam van Nieuwspoort, moest ik denken aan de door het NRC handelsbald georganiseerde karaktermoord op de politicus Pieter Omtzigt, waarover Cafe Weltschmerz een gesprek publiceerde op 17 november 2017. Dit kamerlid was het enige dat door bleef vragen over onduidelijkheden aangaande de MH17-zaak en werd door de krant, het NRC, effectief onschadelijk gemaakt als een lastpost voor de Rutte-regering, door niets anders dan innuendo en het uit het verband rukken van feiten. Hier kwam dus dezelfde krant aan de deur van Nieuwspoort om te zien of er niet nog zo'n kamerlid bezig zou kunnen zijn om op het verkeerde pad te geraken. Je zou kunnen concluderen dat de krant zich nu meer ziet als een soort gedachtenpolitie om ketters op te sporen in plaats van een middel om lezers zo objectief mogelijk voor te lichten.

8:27 De nederlandse media lijken nu een soort verkapte tribunalen van inquisitie te zijn geworden; de Volkskrant doet ook mee. Ze klagen diegene aan die een andere interpretatie geven aan datgene waarover dagelijks wordt geschreven. Je kunt dat het officiële verhaal noemen. Ik ben daarover gaan denken als de voorgeschreven realiteit, die afwijkt van een waarneembare realiteit. Wat daaronder valt kun je goed bijhouden op de website EUvsdisinfo. Die website wordt gemaakt in samenwerking met diverse propaganda organen van de NAVO die zijn verstrengeld met Britse en andere inlichtingendiensten. Ik krijg niet de indruk dat ze heel erg hun best doen, of dat ze erg overtuigend zijn, want veelal, in het ontzenuwen van de zogenaamde complottheorieën wordt vaak niet meer gezegd dan dat ze afkomstig zijn van Rusland en dat het "complottheorieën" zijn met geen "aanwijsbare" feiten; het is dus niet veel bijzonders. Intussen is de internet censuur merkbaar toegenomen. Google zorgt ervoor dat tegen de stroom ingaande websites nauwelijks meer opgemerkt worden en facebook zowel als twitter werken samen met autoriteiten die alternatieve uitleg over de dingen willen onderdrukken.

10:16 Nu is dan ook de tijd aangebroken voor nep-nieuws aangaande het coronavirus, en ongetwijfeld is er aardig wat onzin te vinden op het internet over aspecten die daarmee te maken hebben. De oudere complotliteratuur wordt ook vaak ondermijnd door hypothesen die opzettelijk krankzinnig zijn, om het hele idee van samenzwering onaanvaardbaar te maken, of met voorbeelden uit het verleden van idiote theorieën over buitenaardse reptielen

en noem maar op. Wanneer artikelen verschijnen die waarschuwen tegen nep-nieuws, dan weet je wél, dat er iets aan de hand is. Dat een voorgeschreven realiteit in de maak is. Ik heb hier wat voorbeelden uit het NRC. Het is nog ietwat improviserend. Op 21 maart kwam de wetenschapsredactie met een artikel waarboven staat: "was het Bill Gates of was het een schubdier". En, hier wordt een en ander aangestipt dat wel aanwezig is geweest op die websites waarover ik het eerder had, maar die niet werkelijk goed gelezen zijn en die ook niet serieus zijn genomen. Dat kan natuurlijk niet door een redactie van het NRC. Dus wat er dan volgt duidt op een volslagen afwezigheid van enige kennis van wat mensen met een reputatie, virologen en lieden die epidemieën bestudeerd hebben en nog altijd bestuderen, van over de hele wereld, wat die met elkaar bespreken. Want soms zijn die discussies heel erg leerzaam en zeker to the point. Dat heeft de wetenschapsredactie niet nodig gevonden. Alleen is dit een waarschuwing dat we toch heel erg voorzichtig moeten zijn met dat nep-nieuws. Een nieuwe complottheorie doet op twitter de ronde zegt de wetenschapsredactie: covid-19 is de wraak van het schubdier, omdat het door illegale handel op het punt van uitsterven staat. Dat is natuurlijk grote onzin. Het is ook geen belangrijk thema op welke site die ik ook maar gezien heb. Het is het veronachtzamen van iets wat heel erg belangrijk is, en waarover je de lezer zou moeten inlichten.

13:10 Dan komt er twee dagen later, op 23 maart: "een strenger beleid tegen corona onzin". Daar heb je het al. Dit gaat natuurlijk over het nep-nieuws; een waarschuwing tegen nep-nieuws. Het gaat over van alles, en het gaat vooral ook over de censuur van Mark Zuckerberg op facebook, het gaat over twitter, over wat al dan niet te controleren valt op whatsapp en op alle social media, die met elkaar een netwerk vormen. En het is voor de mensen die dit artikel schrijven een zorgwekkend feit dat er zulke discussies gaande zijn, die niet onder controle staan van, ja van, zoals Mark Zuckerberg vindt dat ze moeten staan; omdat het geen haat, en geen andere dingen die niet wenselijk zijn, zouden kunnen bevorderen. Hier hebben we weer een voorbeeld van een complottheorie; zoals de oproep om vaak je handen te wassen, zou bedacht zijn door een zeepfabrikant. Iedereen kan toch meteen zien dat dit uit de lucht gegrepen is, wat helemaal niet kan doorgaan als een geloofwaardige theorie over wat er misschien aan de hand is. Maar wat er misschien dan wel aan de hand kan zijn, want er is veel aan de hand, en het is van heel groot belang dat we daar iets meer over weten, wat er aan de hand zou kunnen zijn wordt niet aangeraakt, wordt niet opgenomen in die krant. Je vraagt je ook af waarom zo waarschuwend moet worden opgetreden tegen nep-nieuws. Wat voor een gevaar zou dat betekenen. Mensen gaan rustig door met het uitvoeren van de

opdrachten die ze van de regering hebben gekregen. Ze moeten afstand van elkaar houden. Ze mogen niet met meer dan zoveel mensen bij elkaar zijn. Ze kunnen geen feestjes hebben. Ze kunnen niet naar het cafe, en noem maar op. Nogmaals, we hebben hier te maken met een hele ernstige inbreuk op de normale rechten waar burgers mee leven. Het inschattingvermogen van de burger voor dat alles en voor de ernst van het virus, dat inschattingsvermogen wordt zwaar ondermijnd door die waarschuwingen tegen nep-nieuws en het niet weergeven van wat er onder specialisten aan discussie over dat virus gaande is. Er moet heel veel meer over gezegd kunnen worden, over dit feit van voorschriften van goed gedrag van de burger met de grootste beperkingen sinds de tweede wereldoorlog. Er moet heel erg veel meer over worden gemeld dan nu het geval is in de dagbladen en op tv programma's. Nogmaals, houdt u zich maar even bezig met gesorteerd zogenaamd nep-nieuws op het internet, want dat is het enige wat nu aanwezig is in Nederland om een idee te krijgen van wat er misschien nog meer gaande is aan economische, financiële en heel veel andere aspecten van wat er nu gebeurt. Ik dank u.